

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

תוכן

- הלכה למעשה.....1
- א. קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ.....1
- ב. איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית בברכותיה ... כל שאינו מניח תפילין ... כל שאין לו ציצית בבגדו ... כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה ... אפילו קורא ושנה ולא שימש ת"ח זהו ע"ה.....3
- ג. יראת הטא מבתולה ... יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בני אדם.....4
- ד. שכר פסיעות.....4
- ה. זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה ... זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה.....6
- ו. לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.....8
- הלכתא למשיחא.....9
- ז. הזכות תולה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת לסוף היא מתה באותה מיתה.....9
- ח. נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפרה ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף.....10

דף כב.

הלכה למעשה

א. קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם

הארץ

אותם שמורים¹ הלכה מתוך הש"ע, והרי הם אין יודעים טעם הענין של כל דבר, אם לא ידקדקו תחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח שהוא

¹ עיין במהרש"א בח"א פ"ג דסוטה שכתב ובדורות הללו אותם שמורים הלכה מתוך הש"ע והרי הם אין יודעים טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו תחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח טעות נפל בהוראתן והרי הן בכלל מבלי עולם ולכן יש לנעור בהן ע"ש. ואפשר דדוקא בזמן הרב מהרש"א שלא היה עדיין שום חיבור על הש"ע אבל האידנא שנתחברו הט"ז וש"ך ומג"א ושאר אחרונים וכל דין מבואר הטעם במקומו שפיר דמי להורות מתוך הש"ע והאחרונים. פתחי תשובה רמב"ח

הלכה למעשה ולמשיחה בדרה היומי

מסכת סוטה

הנמרא התלויה בסברא שהיו נותנים טעם לדברי המשנה², טעות נפל בהוראתן והרי הן בכלל מבלי עולם, ולכן יש לגעור בהן. אולם בימינו שהתחברו ספרי האחרונים וכל דין מבואר הטעם במקומו אפשר להורות מתוך הש"ע והאחרונים.

אך אין לסדר גיטין וקידושין ללא סמיכה ורשות הוראה³, וללא שימוש תלמידי חכמים⁴.

ואף בזמנינו⁵ שכבר נכתב כל הש"ס וגם פסקי הגאונים ברי"ף ורמב"ם ורא"ש וטור וש"ע עם כל המפרשים שעליהם, יש גם לנו תורה שבעל פה שלא נכתב עדיין, ואי אפשר לידע התורה על בוריה בלא שימוש תלמידי חכמים. שלכן נקרא גמרא שימוש תלמידי חכמים, משום שצריך להבין דברים הכתובים איך לקולטם במוחו, שלזה צריך רב שיסביר ההלכה לפי סוגיית הגמ' בפה ממש, וגם חברים שיתחדדו בזה שישמעו איך מבינים כל אחד לאחר שנקלט במוחו הדברים ששמעו, וגם מה שהבינו בעצמם לפי ערך ההבנה שלמדו מרבים גם בעניינים אחרים שלמדו גם כל הענין בעצמם.

וזהו עיקר הגדול בלימוד התורה, שזה שייך להתחדש כל ימיו, אף בימי זקנה ושיבה ולהתגדל בכל יום יותר מכפי שהיה אתמול שנעשה לעצמו תרויהו רב ותלמיד. ולבחינת לימוד זה אם עלה יפה אצלו, הוא שיתייגע כל אחד להתעמק יותר ויותר לפי הדרך שכבר קלטה מוחו משמיעת השיעורים אף שהיו בעניינים אחרים. ולמצוא דברים הצריכים ביאור, וגם קושיות באיזה סוגיא, ולתרגם ולהסבירם לחבריו בעל פה ולפעמים גם לכותבם, שמזה יבחנו שנתגדלו, ויראו להתגדל עוד יותר ויותר עד למדרגת גברא רבא.

² מג"א קנר י

³ רמ"א יו"ד רמב יג

⁴ אותן התלמידים המהודדים וקצת מהם מרוב הריפותיהם מתייהרים ומבקשים להתגדל בין אנשי עירם. וסודרין סדר גט והליצה. כאילו הוא משל ומליצה. וצריך שמוש תלמידי חכמים. ולידע במחברת הקושרים היאך נוהגים. כדי שיהא יפה פעמך בנעלים. וגיטי נשים צריך עשרה שליטים. ואלו יושבים בראש לדין ולהורות בישראל. ולא זאת שעדיין לא שמשו כל צרכם וגם לא דרשו ולא שאלו בשמושי תלמידי חכמים ורבניהם, אלא סומכין להבין ולהורות מעצמן מתוך הספר. והנראה אצלי שאינו דומה ראיית המעשה אצל הרב למבין מה מתוך הספר. כי מי יסדר גט או חליצה מי שלא שמש כל צרכו וראה כל מעשה, ואז יהא נזכר הלכה מתוך הספר מפי סופרים ומפי ספרים. ורבים נכשלים בהוראות שונות וגדולות בגט וקדושין ואסור ימין ושמאל במה שצריך לשאול. ואמר אין זולתי לגאול, ומעולם לא למד מרבו שום פוסק מפסקי הגאונים להיות לו לעזר ולסעד כדי לידע לסמוך עליו בצר לו בהמצאו הדברים האלה באחרית הימים. ומי שיש מוח בקרקרו יבין הפשט כפשוטו והדבר על בוריו, והעמידו תלמידים הרבה שהרב יעמיד תלמידים אצלו, ימים רבים ישבו בני ישראל אצלו עד שימלא כריסו בבשר וביין התורה, שכל מי שקרא ושונה ולא שימש תלמידי חכמים הרי הוא עם הארץ, עד שיראה ויבין וישים לבו לכל דבר, כמו שמצינו בתלמידי חכמים קדמונים שהלכו אחרי רבותם לבית הכסא ולאחורי המטה כדי לידע תכלית דבר למשמש כל צרכם בשימוש התורה כדי שידעו להבין ולהורות בישראל דעת ומזמה בין דין לדין בין דם לדם בין נגע לנגע, וכהאי גוונא מצינו בתלמידים הקדושים והטהורים לאין סוף. סדר ברכות רבי יחיאל מיכל ב"ר ידידיה מורפטישק (מארפטשיק) בגודל וזהירות הפוסקים והדיינים

⁵ שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן לב

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

**ב. איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית
בברכותיה ... כל שאינו מניח תפילין ... כל שאין לו
ציצית בכגדו ... כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד
תורה ... אפילו קורא ושונה ולא שימש ת"ח זהו ע"ה**

כמה מדדים יש לכמה סוגים שונים של ע"ה, קרא ושנה ולא שימש ת"ח, שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית בברכותיה, כל שאינו מניח תפילין, כל שאין לו ציצית בכגדו, כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה, וכל מקרה לגופו, שאינו אוכל חולין בטהרה. וכל מדדים אלו להלכה הם⁶, יש שאין מקבלין ממנו עדות, ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית, או לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה, או לענין שאין לשופטו לצד זכות אם ראית שעבר עבירה⁷.

ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ⁸, אשר הם ישנים שוכבים ולא ישיבו אל לבבם, ולא דעת ולא תבונה להם למהר להמלט על נפשם. ויש מהם נדחים מעל השם ברוך הוא ולא יאמינו לעונש החטא. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יט א): אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, כי באמת עשה תשובה.

ומשום כך כבר התבאר במסכת ברכות דף מז: שעם הארץ גמור⁹, שאין בו מקרא ומשנה, מעיקר הדין אין מזמנין עליו אולם מזמנין עליו בזמן הזה, שאם היו פורשין מהם היו גם הם פורשין מן הצבור לגמרי.

אם אינו מקיים מצות התורה בדבר המפורסם בכל ישראל, כגון שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית, אין מזמנין עליו¹⁰.

וכ"ש מי שהוא רשע ועובר עבירות בפרהסיא, אין מזמנין עליו¹¹, אם הוא רשע להכעיס, או שפשע ולא למד תורה ומצוותיה, או שמחלל שבת בפרהסיא.

⁶ חזו"א שביעית י ס"ק ז

⁷ כמבואר בחפץ חיים כלל ד ה והתבאר בברכות יט.

⁸ שערי תשובה (שער ראשון אות ג)

⁹ שו"ע ונו"כ או"ח קצט ג

¹⁰ מ"ב שם ב מהמג"א

¹¹ מ"ב שם. וכל זה הוא לענין אם אנו מצרפין אותו לזמן עליו והטעם דמשום שפשע שלא למד לכך מדינא דגמרא אין מתחברין אתו לצרפו לזימון וכ"ש אם אינו מקיים מצות התורה דשייך טעם זה אבל הוא בעצמו בודאי חייב בזימון כשאר ישראל ונ"מ לענין אם היו שלשה כה"ג בודאי מחוייבים לזמן או אם ישב בחבורה של אנשים כשרים שהיו שלשה בלתו בודאי אין רשאי להפרד מהם ויזמן אתם. באור הלכה שם ד"ה מזמנין עליו

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

אך רבים מאחינו בני ישראל בזמננו¹² אשר מקטנותם נתגדלו ע"י מגדליהם בלא חינוך תורני, והמה בגדר תינוקות שנישבו, כל שהאמונה הבסיסית קבועה בלבם ואינם מחללים שבת בפרהסיא, אף על פי שאינם שומרים תורה ומצוות, אפשר לצרפם לזימון שלשה או עשרה.

ואם אינם יודעים לענות אחר המזמן, יש ללמדם שיקשיבו לזה שיכול לענות ויכוונו לדבריו, ואח"כ יקשיבו לברכת המזמן עד הזן את הכל.

ג. יראת חטא מבתולה... יהי רצון מלפניך שלא ינשלו בי בני אדם

לעולם יתפלל אדם¹³ ושים כל מגמותיו לה' להתפלל לו על כל צרכיו אפילו דבר קטן או גדול, לא יבצר דבר מה, שלא יתפלל בו לה', ובמיוחד בברכת שמע קולינו בשמונה עשרה. ויתפלל שלא יחטא ולא יכשיל אחרים, ויהא האדם ירא ודואג¹⁴ תמיד על מעשיו פן יתערב בהם שמוץ חטא, או דבר קטן או גדול שאינו לפי גודל כבודו ית' ורוממות שמו, אלא שיראת הרוממות היא בשעת העבודה, או בשעה שמזדמנת עבירה לפניו, ויראת חטא היא בכל עת, שירא פן יכשל ויעשה דבר או חצי דבר נגד כבוד שמו ית', ועל זה נאמר (משלי כח פסוק יד) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד תְּמִיד, אפילו בשעה שאינו רואה המכשול לנגד עיניו, ועל יראה זו נאמר: (שמות כ פסוק יז) וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ ו, כי זה עיקר היראה, ועל ידי זה ודאי לא יבא לידי חטא. ובמיוחד אם יש לו איזה שמחה יתפלל, ולא יקרהו עון שלא תהיה ח"ו שמחה שאחריה תונה,

אם צריך לעשות שידוך עם עצמו או בניו ובנותיו, יתפלל לה'. לסחורה יתפלל לה', שיצליחו ויוליכו בדרך הישר. כללו של דבר, אין דבר מה שרצונו לעשות בו ביום, מה שלא יתפלל לה' להצליחו ולהוליכו בדרך הישר ונכון, ואצ"ל אם יש לו ח"ו איזה צרה בתוך ביתו, שצריך להתפלל, וכן. ועל כל ענין מה שעוסק, יתפלל בלשונו, ואף כי לשונו לשון עלג ואינו יכול להתפלל בלשון עברי כראוי, הוא חביב לפני הקדוש ברוך הוא כאילו הרבה להתפלל בלשון רחבה שפה ברורה ונעימה וצחה.

ד. שנו פסיעות

¹² שו"ת קנין תורה ח"א סי' נ', ובס' וזאת הברכה פי"ד בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ועיין שו"ת בצל החכמה סי' ע"ח

¹³ יערות דבש חלק א דרוש א

¹⁴ מסילת ישרים כד

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

מי שיש בעירו שני בתי כנסיות¹⁵, ילך להרחוק שיהיה לו שכר פסיעות. וגם מי שיש לו בית כנסת בשכונתו, רשאי ללכת להתפלל בבית כנסת המרוחק מביתו, ואין בזה משום "אין מעבירין על המצות", אלא אדרבה יש לו שכר פסיעות¹⁶.

ומכל מקום תלמיד חכם השוקד על לימודו, נכון יותר שיתפלל בבית הכנסת הסמוך לביתו, כדי שלא יתבטל מלימודו, שלימוד תורה חשוב הרבה יותר משכר פסיעות בעלמא¹⁷. וכבר אמרו במשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם".

וכן אם צריך ללכת דרך רחובות העיר שמצויות שם נשים בבגדים לא צנועים, עדיף לקצר דרכו¹⁸, ולא יצטרך לעצום עיניו מראות ברע. וכבר אמרו (באבות פרק ב' משנה א'), והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'.

ש שכתב¹⁹, כי רק אם בית הכנסת הרחוק נמצא במרחק של עד פרסה, צריך להעדיף ללכת אליו ולקבל שכר פסיעות, אך אם הוא רחוק יותר מפרסה אין צריך להתאמץ ללכת לשם ויכול להכנס להתפלל בית הכנסת הקרוב.

ומכל מקום, אם הטריח עצמו והלך לבית הכנסת שרחוק יותר משיעור פרסה, אף שלא היה צריך לעשות זאת ודאי שיקבל על זה שכר פסיעות.

יש שכתב²⁰, כי אף שיש הרבה אנשים שאין מדקדקים בדין זה, ולא זו בלבד אלא שיש רבים ושלמים שנוהגים להתפלל בקביעות בבית הכנסת הסמוך לביתם, ולא הולכים לבית הכנסת הרחוק בשביל שכר פסיעות, וגם הרמב"ם הטור והשולחן ערוך לא העתיקו דין זה, מכל מקום יש להזהר בדברי האחרונים שפסקו כך להלכה.

רק כשיש²¹ שני בתי כנסיות, צריך ללכת לבית כנסת הרחוק ולהרויח שכר פסיעות, אך כשיש בית הכנסת אחד בעיר צריך ללכת אליו בדרך הקצרה, משום שזריזים מקדימים למצוות. ואפילו אם ילך בדרך הארוכה אין לו שכר פסיעות.

יש שכתב²², כי רק אדם שעוד לא קבע מקום לתפילתו, או אז יש לו ללכת לבית הכנסת הרחוק ולהרויח שכר פסיעות, אך אם בית הכנסת הקרוב הוא מקום שכבר

¹⁵ המגן אברהם (סימן צ' ס"ק כב) ושולחן ערוך הגאון רבי זלמן (אות יב), משנה ברורה צ. לו.

¹⁶ הרה"ג רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ב' סימן ה, וחלק ג' סימן ג), ושכן מעשים בכל יום. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת איש מצליח (סימן טו דף פז ע"ד), ובשו"ת לב אברהם (סימן כח), ובשו"ת הר צבי חלק א' (סימן נג). ועיין עוד בשדי חמד חלק א' (דף 55 ע"א, ודף 269 ע"א).

¹⁷ בספרי דבי רב פרשת ראה פסקא קמו, הביאו בשו"ת לב חיים חלק ב סימן קן. כן כתב בשדה חמד כללים מערכת האלף סימן תקפט בשם ספר לב חיים. ועיין שו"ת משנה אחרונה הערות סימן צ הערה תקכא שלא זו בלבד, אלא כל תלמיד חכם שיכול להתפלל במקום סמוך והולך להתפלל בבית הכנסת רחוק בשביל לקבל שכר פסיעות עבירה היא בידו, שמסיר אונו מתורה וגם תפילתו תועבה, שכן על ידי אריכות הדרך הוא מתבטל מתורתו בחינם. ועיין עוד בשו"ת יחווה דעת חלק ב סימן ט שהביא את שיטות הפוסקים בענין זה

¹⁸ שו"ת יחווה דעת חלק ב סימן ט

¹⁹ שו"ת בצל החכמה חלק ד סימן כא.

²⁰ שם סימן יט

²¹ אפיקי מגינים חידושים סקל"א. וכן כתב בשו"ת מהרש"ג חלק א

²² יפה ללב חלק א קונטרס יושר ללב סימן צ אות י.

הלכה למעשה ולמשיחה בדרה היומי

מסכת סוטה

קבע בו מקום תפילתו או שהוא מקום שהתפללו בו אבותיו, ילך להתפלל בו אף שהוא קרוב.

יש שכתב²³, כי גם אם בית הכנסת שיש בו רוב עם קרוב יותר, ילך להתפלל בו, ואף שמפסיד על ידי זה את השכר פסיעות, מכל מקום מעלת רוב עם עדיפה, שזו היא מעלה בבית הכנסת עצמו. וכן אם בבית הכנסת הקרוב מתפללים במתינות ובכוונה יתירה, ילך להתפלל שם אף שמפסיד בכך שכר פסיעות, משום שמעלה זו של כוונה בתפילה קודמת לכל, שכן זו מעלה בתפילה עצמה.

יש שכתב²⁴, כי אם בבית הכנסת הקרוב יש כהנים שנושאים כפיהם, ובבית הכנסת הרחוק אין כהנים, מצוה ללכת להתפלל בבית הכנסת הקרוב. וגם אם רק ספק שיהיו כהנים שישאו כפיהם, אם בית הכנסת הרחוק זה ודאי שאין ברכת כהנים גם כן יותר טוב.

יש אומרים²⁵ שאין שכר פסיעות אלא כשהולך רגלי, ולא כשנוסע ברכב. ולכן הנוסע ברכב לבית הכנסת, נכון שיחנה במקום קצת מרוחק מבית הכנסת, כדי שילך מעט לבית הכנסת. אך בן ישיבה או תלמיד חכם שהליכתו ברגל גורמת לו לביטול תורה, אין לו להקפיד בזה.

מי שהיה רגיל ללכת להתפלל בבית הכנסת שהיה רחוק מביתו, משום שכר פסיעות, ועתה עבר לדירה אחרת שהיא בסמיכות לבית הכנסת שבו היה רגיל להתפלל, אין להצריכו לעבור להתפלל בבית כנסת מרוחק יותר.

ה. זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה ... זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה

אין לתלמיד להורות²⁶, אלא אם כן הגיע להוראה, וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה שוטה רשע וגם רוח, ועליו נאמר (משלי ז פסוק כו) **פִּי רַבִּים חֻלְלִים הַפִּילָה. פִּירוּשׁ הַפִּילָה לַשּׁוֹן נִפְלֵא שְׁלֵא מִלֵּאז יִמּוֹ, כְּלוֹמֵר תִּלְמִיד שְׁלֵא מִלֵּאז יִמּוֹ, רַבִּים הֵם חִלְּלוּ בְהוֹרָאוֹתָיו שְׁלֵא כְהִלְכָה.**

ואלו התלמידים הקטנים שלא שמשו כל צרכם ולא הרבו תורה כראוי, וקופצים להורות ולישב בראש להתגדל בפני עמי הארץ, הם המרבים את המחלוקת ומחריבים העולם ומכבים נרה של תורה ומחבלים כרם ה' צבאות,

²³ אפיקי מגינים חידושים סקל"א. בית ברוך על החיי אדם כלל יז סעיף א סק"ה ד"ה למקום, עיין שם שכתב שכן נראה מדברי החיי אדם.

²⁴ אורה נאמן סקל"ו ד"ה ועכ"פ.

²⁵ כן כתב בשו"ת תורה לשמה (סימן מ'), בעשיר נכבד שביתו רחוק מבית הכנסת יותר מחצי שעה, ואם כי אין הילוך זה תורה לפניו, אך אין זה לפי כבודו לעיני הרואים שילך ברגליו, והעלה שם, שההליכה לבית הכנסת תהיה דוקא ברגליו, וגם כי שכר פסיעות לא שייך רק בהולך ברגליו, שמטריח ברגליו בפסיעות יותר. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב (סימן יז אות ז' והלאה). ע"ש. ושו"ת בצל החכמה חלק ד סימן כא.

²⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד רמב"ג

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

ועליהם אמר שלמה עליו השלום (שיר השירים ב פסוק טו) שועלים קטנים
מתפלים בפרמים.

וכשלומד לעצמו²⁷ חייב הוא לשלש זמן למידתו שבכל יום ויום, שליש במקרא, שליש
במשנה שהן הלכות פסוקות בלי טעמים שבכל המשניות וברייתות ומימרות
האמוראים שהן פירוש התרי"ג מצות שבתורה בכל תנאיהם ודקדוקיהם ודקדוקי
סופרים ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והשלחן
ערוך והגהותיו בכלל משנה יחשבו, ושליש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות
שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים ובזמן הזה, גם בספרי הפוסקים הראשונים
המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור ושלחן ערוך כמו הרא"ש ובית יוסף.

כי אם אינו יודע טעמי ההלכות, אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין, ונקרא
בור. ולכן יש אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד,
ולפיכך אינו רשאי להתאחר מללמוד הטעמים עד שיגמור ללמוד כל ההלכות
פסוקות.

וכל חכם שהגיע להוראה²⁸ ואינו מורה כשמבקשים אותו להורות²⁹, הרי זה
מונע תורה ונותן מכשולות לפני רבים, ועליו נאמר סיפיה דקרא ועצמים כל
הרפיקה, פירוש עצומים הוא מלשון עוצם עיניו, כלומר המתעצמים ומחרישים
ומתאפקים מלהורות, הורגין את דורן.

בזמן הבית וגם אח"כ בזמן חכמי הש"ס היתה נוהגת הסמיכה כלומר שסמכו להחכם
לדון דיני קנסות ודיני נפשות³⁰ וקוראים אותו רבי, והסמיכה היא דווקא בא"י, ואחרי
שנתפורנו בעונותינו בכל קצוי ארץ בטלה מאתנו הסמיכה, ואין לנו רשות לדון דיני
קנסות וכ"ש דיני נפשות ורק בדיני ממונות שליחותיהו דקמאי קא עבדינן כלומר אנו
בשליחותם של הראשונים.

והסמיכה הנהוגה בזמננו אינה אלא זכר בעלמא מתקנת רבותינו, כדי שידעו כל העם
שהגיע להוראה ומה שמורה הוא ברשות רבו הסומכו³¹, ובלא סמיכה אסור להיות רב
או מורה צדק³², וכן נהגו מקדמונינו וחלילה לשנות וזהו עיקר עניין הסמיכה בזמננו³³
וזהו כעין נטילת רשות ועדות שהגיע להוראה³³.

²⁷ שולחן ערוך הרב יורה דעה הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף א

²⁸ שו"ע ונו"כ שם יד

²⁹ ערוך השולחן שם סעיף כז

³⁰ דלשאר דברים א"צ סמיכה וג' מוסמכים שהם מוסמכים ממוסמכים עד משה רבינו שסמך ליהושע ויהושע
סמך לאחרים ואחרים לאחרים.

³¹ וכתב רבינו הרמ"א דלכן אם כבר מת רבו א"צ לסמיכות וכן בתלמיד חבר א"צ לסמיכות עכ"ל ולפי הזמנים
שלפנינו ועוד מדורות הקדמונים שכל עיר בוחרת לה רב מובהק להורות ולדון ונחשב כרב מובהק לכל העיר
והסביבה ואין רשות לאחר אפילו הגיע להוראה להורות ולדון במקום זה אא"כ נתן לו רב העיר רשות לזה
נותנין לו הסמיכה כדי שיוכלו לבוחרו לרב באיזה קהלה. שם

³² ועיין ברמ"א שם לגבי גיטין וקדושין האם חייב סמיכה ומה דין מי שאינו סמוך

³³ ומצד עניין הסמיכה שנתבאר נהגו שהנסמך כפוף קצת להסומכו וכן מי שלומד בישיבה זמן אחד נהגו לומר
שהוא תלמיד בעל הישיבה ואף על פי שאפשר שבעל הישיבה שמע יותר חידושים ממנו ויש למנהגים אלו
עיקר על מה שסומכו. שם

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

דף כב:

ו. לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה

כבר התבאר במסכת פסחים דף נ: שמצות תלמוד תורה שיהיה עוסק בתורה לשמה, שעושה כן מפני אהבת השי"ת שציונו על כך וללמוד לעשות³⁴. ובסנהדרין צט: העוסק בתורה "לשמה", שכרו הרבה מאד, שהוא מגין על כל העולם כולו בתורתו. ומשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, ומקרב את הגאולה לישראל, ושנינו (באבות פרק ו) רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו'.

וכל העוסק בתורה כדי לקבל שכר (בעולם הבא) או כדי שלא תגיע לו פורענות הרי זה עוסק בתורה שלא לשמה. ואף על פי כן אמרו חכמים "לעולם יעסוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

לפיכך אל ימנע אדם את עצמו מלעסוק בתורה, אפילו אם כוונתו שיקראוהו "רבי" או למטרת עושר וכבוד, או לקנות לו שם, שסופו יבא לידי לשמה.

וכשמלמדים את הקטנים ואת הנשים ואת כלל עמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד את ה' מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה, ואז מגלים להם רז זה מעט מעט, ומרגילים אותם לענין זה בנחת עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה.

³⁴ ז"ל חיי אדם בהקדמה בלומדים לשמה יש ב' סוגים, סוג אחד, שאינם עוסקים בשום ענין שבועלם בין אדם לחבירו, רק בתורת ה' הפצו גו' ואם יתן איש לו כל הון ביתו באהבת התורה בוז יבוז לו, כי אהבת התורה עריבה בפיו מדבש ונופת, כמו שראינו בעינינו למחותני הגאון החסיד ר' אליהו, והגאון החסיד ר' זלמן חתן ר' מיכל פעיס, ומקיימים בעצמם מה שאמר התנא ר' יעקב במשנה דאבות יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא, והנה בודאי איש כזה זוכה לכל המעלות שישנו חכמים באותו פרק. ואמנם הרבה עשו כרשב"י כו', וצריכים לקבל עליהם עול הרבנות וכיוצא בו כדי להחיות את בני ביתם, אך כיון שמנעוריהם למדו תורה לשמה, מותר להם לקבל פרס, כמו שהאריך בזה הכ"מ בפ"ו מהלכות ת"ת, ואין זה בכלל אל תעשם עטרה כו', ועל כן כיון שעל כל פנים צריכין לבטל תורתם לפעמים בשאר ענינים ואינם יכולים להיות דבוקים תמיד בתורה, לכן אין הכל זוכים לכל המעלות שמנו חכמים אלא כל אחד ואחד לפי דביקותו והכנתו, ועל כל פנים הם בכלל לומדים לשמה שהיא מצוה.

הסוג הב' הוא שתחלת לימודו הוא כדי שיהיה רב או מ"ץ או דיין ועושה התורה קרדום להתפרנס בה או כדי שיהא שמו למרחקים ועשה אותה עטרה להתגדר בה, ועל כל פנים לומד לידע דיני התורה לעשות, אף על פי שעושה איסור בזה, מכל מקום מותר, ועל זה אמרו לעולם ילמוד אפילו שלא לשמה כו', וזהו רשות. והסוג ג' הלומדים שלא לעשות, רק שדברי תורה הוא להם לדבר חכמה או להתיהר להראות שהוא גדול מבני דורו או לקפת, ופשיטא כמ"ש תוס' בסוטה שזיה נקרא רשע, ועליו הכתוב אומר, ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי.

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

הלומד ש"ס ופוסקים ושמח מלימודו, מקיים בזה עיקר מצות תלמוד תורה, ורק הלומד לתענוג בלבד, נחשב שלא לשמה, וגם בזה מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ונוטל שכר על כך³⁵.

העוסק בתורה ובמצוות, ואחרים מכבדים אותו בשביל תורתו או בשביל מעשיו הטובים, אף על פי שגם מחשבתו היתה על כך, אינו נענש, ויש לו על כל פנים קצת מצוה. ואם לומד תורה ומכוין להנאת עושר וכבוד, וחושב גם לקיים מצות תלמוד תורה, להבין ולהורות ולקיים המצוות, אין בזה שום איסור לכל הדיעות.

ואף העוסק בתורה שלא לשמה, יש לו מצוה בעצם הלימוד. אבל הלומד תורה ואינו מקיים המצוות כלל, נוח לו שלא יצא לאויר העולם כלל.

המחבר ספר ומערב במחשבתו גם לגדל את שמו ואת כבודו, אינו עובר משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם, שאין זה אלא אסמכתא ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה. ומותר ללמוד תורה ולהכין מחקר תלמודי בכתב, אף שמכוין גם לקבלת פרס כספי, או לקבלת תואר כבוד, נוסף על כוונתו לקיים מצות תלמוד תורה, ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

וכן מותר לכתוב ולשלוח ספר וחידושי תורה למוסדות המעניקים פרס למצטיינים, וכל שכן אם עושה כן כדי שיוכל להדפיס את חיבורו, על ידי המענק שיקבל, שבודאי רשאי לעשות כן לכתחלה, והעוסק בתורה לשמה אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

אף על פי שהותר ללמוד תורה שלא לשמה, שסופו בא לידי לשמה, מכל מקום הלומד תורה לא מאהבה ולא מיראה אלא לקנטר את חבריו, ולהוסיף על חטאתו פשע, עליו אמרו (ברכות יז.) שהעוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ותורתו נעשית לו סם המות.

הלכתא למשיחא

ז. הזכות תולדה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת
אלא מתנוונה והולכת לסוף היא מתה באותה מיתה

³⁵ יחזה דעת חלק ג' סימן עד עמוד רלה ילקוט יוסף קצוש"ע יורה דעה סימן רמה רמו - הלכות תלמוד תורה סעיף כד - כט

הלכה למעשה ולמשיחא ברף היומי

מסכת סוטה

כבר התבאר לעיל דף כ: ששוטה שהיה³⁶ לה זכות תלמוד תורה³⁷, שהוליכה בניה לבית הספר, והמתינה לבעלה שיצא חוץ לעיר לעסוק בתורה³⁸, אף על פי שאינה מצווה על תלמוד תורה, הרי זו תולה לה ואינה מתה לשעתה, אלא נימוקת והולכת וחלאים כבדים באין עליה³⁹ עד שתמות אחר שנה או שנים או שלש, לפי זכותה. והיא מתה בצביית בטן ובנפילת איבריין.

ה. נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא כנל המנחות ותפדה ואם משקדשה בכלי הרי היא כנל המנחות ותשרף

כבר התבאר לעיל דף ו: שלמרות שבסדר השקאת סוטה משקה אותה⁴⁰ ואחר שתשתה, לוקח כלי השרת שבו המנחה ונותנו על ידיה וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח כשאר כל התנופות מוליך ומביא ומעלה ומוריד, ואחר שמניף מניש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים. מכל מקום סוטה שהקריב הכהן⁴¹ את מנחתה ואחר כך השקה כשרה⁴².

³⁶ רמב"ם שם פרק ג הלכה ב

³⁷ פשטן של דברים מורה שכוונתו דאע"פ שאינה מצווה מ"מ שכר יש לה כמי שאינו מצווה ועושה והיינו בתורה שהיא עצמה למדה וקשה קצת דבגמרא מסיק רבינא לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצווה ועושה נהי דפקודי לא מפקדא מיהו באגרא דמקרא ומתניא בנייהו ונטרא להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגא בהדייהו ופירש"י לעולם זכות דתורה ולא שעוסקת בתורה אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקה ע"כ. נראה מזה דכוונת רבינא לומר שזה הזכות שתולה לסוטה היינו בדבר שהיא מצווה דאם אינה מצווה ועושה לא אלים לשיתלו היסורין ומשו"ה הביא הזכות של לימוד בניהם ובעליהם דאינהו ודאי אלים זכותיהו שהרי הן מצווים ועושים וכיון דהיא פלגא בהדייהו הרי שנוטלת שכרה כמצווה ועושה ולכך אלים זכותה לתלות עליה מן היסורים. והנה רבינו גם בפ"י המשנה כתב כדבריו בחיבורו ולכן נראה פשוט דאין כוונתו להורות לנו מהות הזכות דזה כבר נתבאר בגמ' אלא הורה לנו עיקר הדין שהזכות תולה לה בשביל התורה וה"ק סוטה שיש לה זכות ת"ת כלומר כדינו שאמרו בגמרא אף על פי שבאמת אינה מצווה כלומר בעיקר הלימוד אינה מצווה אבל מ"מ יש אופן שנוטלת שכר כמצווה ועושה ולפי שאין זה מעיקר הדין לא חש לבאר דמהגמ' הוא יוצא. מעשה רקח שם

³⁸ כ"כ מפרשי המשנה וכן מוכח בגמ'

³⁹ עיין באחרונים שרבינו ס"ל דליכא פלוגתא בהא וכדעת רש"י בסוגיא

⁴⁰ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הלכה טו

⁴¹ רמב"ם שם פרק ד הלכה יד

⁴² להבין דברי רבינו נקדים מה שכתבתי בחידושי לגמרא (סוטה) דף ו' דע דיש שני מיני קרבנות הבאים על הספק, האחד, למשל אשם תלוי, שאם נודע לו שחטא הרי חייב חטאת, רק שהואיל ונודמן ספק עבירה לידו מחוייב להביא ע"ז קרבן להגן עליו, והוא קרבן בפני עצמו, אבל חטאת עוף הבא על הספק, הרי אינה נאכלת, ואינה קרבן רק על אופן שילדה, אך שהתורה גילתה דמביאין חולין בעזרה מספק (עיין נזיר כ"ט ע"א והבן) ולכך בחטאת העוף שלאחר שמצה דמה נודע שלא ילדה נשרפת מהתורה, ובאשם תלוי הבשר יאכל, אבל אשם ודאי דינו בחטאת העוף, וא"כ איפוא נראה בסוטה שעל אופן הספק חייבה התורה להביא קרבן, ואופן הקרבן הוא לברר העון, שהמים יבדקו אותה, א"כ נראה שמה שכתבו תוספות (ו, ב ד"ה קרב) דאם באו עדים שהיא טמאה לאחר הקרבת קרבן דנאכלת, הוא דוקא באופן דאין הלכה כרב ששת (שם ע"א), ואילו לא באו

הלכה למעשה ולמשיחא ברף היומי

מסכת סוטה

נטמאת מנחתה קודם שיניחנה בכלי שרת, הרי זו תפדה ככל המנחות שנטמאו קודם שיתקדשו בכלי שרת, ויביא מנחה אחרת.

נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת הרי זו תשרף.

עדים רק אח"כ היו המים בודקים, א"כ שפיר הוה קרבן מעליא, ושפיר נאכל, דקרב מכבר, אבל לרב ששת, דבאופן זה לא היו המים בודקין אף אם באו אחרי זה הרבה, א"כ בכה"נ אין אופן הבאת הקרבן כלל, ובודאי לשריפה אזיל, ופשוט. ולפי זה דברי רבינו תמוהין מאוד, שכתב שכל אלו אם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השירים נאכלין, וצ"ע, שזהו היפך הברייתא שהובא בגמרא דילן, ואולי יתכן דרבינו מיירי אם עדיין לא שתתה, ולא היו המים בודקין אותה, דבדיעבד כשר בהקריב ואח"כ השקה, ולפי זה מדויק דברי רבינו, דאיירי בשלא שתתה עדיין, כמו דחשיב או שאמר בעלה איני רוצה להשקותה, ולכך אם הקריב קומץ שלה אין השירים נאכלין, כיון דעדיין לא שתתה, והא דנקיט בבלי וירושלמי בכל הנך דנאכלין השירים הוא דוקא אם שתתה קודם ואח"כ הקריב, דנמצא שכבר נתברר המין דקרבן גמור הוא, כמו אשם תלוי שנזרק דמו. אך אכתי צ"ע על השמטת רבינו דינא דגמרא (סוטה יט, א) בהשקה ואח"כ הקריב, וצ"ע. אור שמח שם